

Habsburská monarchie v 2. pol. 19. stol.

Doplňte následující slova do textu:

katolická, cenzura, Říjnovým, Maďaři, Sadové, absolutistický, němčina, robota, propustit, Bach, Brixenu, obchodu, monarchie, práv, císaře, nezdarem

Po porážce revolučního hnutí z let 1848–1849 byl v habsburské monarchii obnoven _____ způsob vlády, úplný návrat k předbřeznovým poměrům už ale nebyl možný. Feudální éra definitivně skončila, stavovsky rozdělená společnost byla nahrazena moderní rovnoprávnou občanskou společností. Zmizela nenáviděná _____, poddanství, zrušením cechů a dalších hospodářských omezení se otevřel prostor pro rozvoj průmyslu i obchodu. I když stál v čele podunajské monarchie konzervativně smýšlející František Josef I. (1848–1916), přesto se Rakousko za jeho vlády postupně modernizovalo a stala se z něj konstituční _____, zaručující svým občanům dodržování základních lidských a občanských _____. Mnoho změn se uskutečnilo i proti vůli samotného císaře, ty nejdůležitější byly vynuceny vnějšku porážkami rakouských armád, nejprve v roce 1859 se Sardinským královstvím a v roce 1866 se sousedním Pruskem.

Bachův absolutismus

Necelý měsíc poté, co se ve Francii chopil státním převratem moci Ludvík Bonaparte, zrušil František Josef I. na konci roku 1851 v habsburské monarchii tzv. oktrojovanou ústavu vyhlášenou na jaře 1849, která ve skutečnosti nikdy nebyla uvedena v platnost. V Rakousku byl znovu nastolen absolutismus, ztělesňovaný osobou samotného _____ a jeho nejbližšími spolupracovníky. K těm nejdůležitějším patřil ministr vnitra Alexandr _____, po němž se období let 1851 až 1859 nazývá Bachův absolutismus. V celé monarchii byla zavedena znovu přísná _____, došlo k posílení policejního režimu, veškerý veřejný politický život zcela ustal. Byly potlačeny všechny politické spolky, zakázána všechna politická shromáždění, přestaly vycházet noviny a časopisy, které netlumochily stanovisko vlády.

Kritiky režimu obnovený absolutismus tvrdě trestal, trest postihl i předního českého novináře, liberála Karla Havlíčka Borovského. Roku 1851 byl na příkaz císaře deportován do jihotyrolského _____, kde strávil pod policejním dohledem daleko od domova téměř čtyři roky. Politické činnosti se museli vzdát i další přední čeští liberálové, František Palacký i František Ladislav Rieger. Oba se stáhli do soukromí, kde pokračovali ve své vědecké práci – Palacký dokončil v tomto mezidobí česky psané *Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě*, Rieger začal s přípravou podkladů pro svůj *Slovník naučný* (první díl vyšel v roce 1859). Pronásledovány byly i kulturní a jazykové snahy českých vlastenců, svědčí o tom i policejně vyšetřování Jana Evangelisty Purkyně, který byl stíhán za své přednášky v češtině. Část vlastenců řešila nastalou situaci tím, že raději načas odjeli do ciziny – např. Vojta Náprstek (žil v letech 1826–1894) odjel do USA, kde se začal vědecky zajímat o Indiány, a Bedřich Smetana (žil v letech 1824–1884) získal místo kapelníka ve Švédsku.

Dozor nad vyučováním ve školách získala na základě dohody Rakouska s papežem (1855) znovu _____ církev. Bach byl pro silné Rakousko s pevnou centrální vládou. Pravomoci zemských sněmů byly omezeny na minimum a země samy prakticky sníženy na úroveň provincií v čele s dosazenými místodržícími. Současně byla v celé státní správě zavedena _____ jako jednotný státní jazyk.

Na druhé straně se za negativním označením „bachovského absolutismu“ skrývala i řada pozitivních změn.

Bachův absolutismus provázela poměrně liberální hospodářská politika, jejíž zásluhou vzkvétal průmysl i obchod. Stavěly se nové silnice a železnice, zrušením vnitřních celních hranic mezi jednotlivými částmi monarchie byl nastartován rozvoj dálkového . Nové zákony umožňovaly rychlejší zakládání bank a akciových společností, které se svým kapitálem podílely na rozmachu domácího průmyslu.

Porážka Rakouska v severní Itálii roku 1859 a ztráta bohaté Lombardie urychlily pád Bachova absolutismu. Tváří v tvář vojenské porážce, kolapsu státních financí a rostoucí nespokojenosti musel císař František Josef I. Alexandra Bacha v srpnu 1859 ze svých služeb . Tzv. diplomem z roku 1860 se veřejně vzdal absolutistické vlády a přislíbil návrat k ústavnosti, Rakousko se mělo přeměnit v konstituční monarchii. Nová ústava měla podle Říjnového diplomu zohledňovat tradice historických zemí, čeští vlastenci si od ní slibovali, že se v ní uplatní i jejich ideje o federalizaci říše a rovnoprávném postavení českého národa.

Obnovení ústavnosti v Rakousku

Na základě zásad zveřejněných v Říjnovém diplomu byla 26. února 1861 vydána tzv. únorová ústava, která obnovila veřejnou politickou a spolkovou činnost. Znovu se volilo do obecních a městských rad, do zemských sněmů a také do nově zřízeného celorakouského zákonodárného sboru, tzv. říšské rady, do které měly své zástupce vysílat jednotlivé zemské sněmy. Během dalších několika let byly uzákoněny některé občanské svobody, např. svoboda vyznání, nedotknutelnost osoby a vlastnictví.

Ústavou navrhovaný centralismus odmítli uznat především , kteří trvali na obnovení ústavních práv z roku 1848. Maďarští poslanci se jednání říšské rady ve Vídni vůbec nezúčastnili, stejně jako Chorvati či Italové. Říšskou radu opustila v letech 1863–1864 i většina českých poslanců a zahájila šestnáct let trvající politiku tzv. pasivního odporu, kdy bojkotovali jednání říšské rady ve Vídni.

Všechny pokusy přesvědčit odpůrce ústavy skončily , a tak byla v roce 1863 platnost ústavy na čas pozastavena s tím, že se o případných změnách bude jednat později. Do vnitřního ústavně- právního vývoje habsburské monarchie zasáhly rozhodujícím způsobem výsledky prusko-rakouské války, která propukla v létě roku 1866. Provokacemi se podařilo Prusku vmanévrovat Rakousko do pozice útočníka. K rozhodujícímu střetnutí došlo 3. července 1866 v bitvě u nedaleko Hradce Králové, pruská armáda nad Rakušany drtivě zvítězila.

Na základě pražského míru z 23. srpna 1866 byl rozpuštěn Německý spolek a Rakousko se muselo vzdát Benátska ve prospěch Italského království – Rakousko definitivně ztratilo mocenské pozice v severní Itálii i na území německých států.